

БАГАЙ Н.О.,

к.ю.н., доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника, м. Івано-Франківськ, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ КОМУНАЛЬНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Комунальні сільськогосподарські підприємства є специфічними суб'єктами аграрних відносин, що функціонують з метою забезпечення інтересів територіальної громади та належать до юридичних осіб публічного права. Незважаючи на спільність багатьох ознак комунальних та державних сільськогосподарських підприємств, комунальні сільськогосподарські підприємства наділені й багатьма специфічними ознаками. Крім того, історія їх існування є значно коротшою, адже комунальна форма власності була законодавчо закріплена лише після прийняття Конституції України 1996 р. До того часу законодавством визнавалася власність адміністративно-територіальних одиниць лише як різновид права державної власності.

Комунальні сільськогосподарські підприємства повинні існувати й у майбутньому для задоволення суспільних потреб чи потреб територіальних громад. Як справедливо зазначає В.Ю.Уркевич, такі підприємства створюються «територіальними громадами для виконання певних функцій і завдань в царині сільськогосподарського виробництва» [1, с.134]. Для ефективного їх функціонування важливим завданням є створення належної законодавчої бази, яка би враховувала особливості таких суб'єктів господарювання, зумовлені як відповідною формою власності, так і специфікою основного виду діяльності сільськогосподарського виробництва.

Загальні засади правового статусу комунальних сільськогосподарських підприємств як юридичних осіб та як суб'єктів господарювання, порядок їх створення і припинення діяльності визначаються законодавчими актами цивільного та господарського законодавства України: Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», іншими нормативно-правовими актами.

Зокрема, у главі 8 Господарського кодексу України визначено поняття, види та окремі особливості правового статусу комунальних підприємств, незалежно від виду їхньої діяльності. Спеціальних правових приписів щодо комунальних підприємств аграрного сектора економіки в Господарському кодексі України немає.

Слід також зазначити, що специфічні земельні та трудові відносини в підприємствах регулюються кодифікованими актами спеціальних галузей законодавства. Йдеться, насамперед, про Земельний кодекс України та Кодекс законів про працю України.

Істотне значення у системі всіх нормативно-правових актів, що регулюють правовідносини за участю комунальних сільськогосподарських підприємств, належить спеціалізованим актам аграрного законодавства з питань здійснення різних видів сільськогосподарської виробничої діяльності: Законам України «Про

племінну справу у тваринництві», «Про насіння і садивний матеріал», «Про охорону прав на сорти рослин», «Про пестициди і агрохімікати» тощо.

При цьому особливості правового становища комунальних сільськогосподарських підприємств як сільськогосподарських товаровиробників сьогодні, на жаль, належним чином не відображені у нормативно-правових актах вітчизняного аграрного законодавства.

На основі законодавчого визначення та з урахуванням змісту нормативних актів цивільного, господарського, аграрного та інших галузей законодавства можна виділити основні юридичні ознаки комунального сільськогосподарського підприємства. Такі ознаки умовно можна поділити на дві групи:

1) загальні ознаки, що характеризують комунальне комерційне сільськогосподарське підприємство як суб'єкта господарювання:

- наявність статусу юридичної особи (а відтак і такі ознаки як: організаційна єдність, наявність відокремленого майна, здатність нести майнову відповідальність за своїми зобов'язаннями, здатність виступати від власного імені у господарських правовідносинах тощо);

- наявність господарської правосдатності та дієздатності;

2) спеціальні ознаки, зумовлені:

а) особливостями виду підприємства, що виділяється за формою власності (ст. 63 ГК України):

- утворення в розпорядчому порядку органом місцевого самоврядування;

- майнова основа господарювання – майно, що є комунальною власністю і закріплене за підприємством на праві господарського відання чи оперативного управління (сучасні комунальні підприємства діють лише як комунальні комерційні підприємства, тому майно закріплюється за ними на праві господарського відання);

- здійснення внутрішньогосподарського управління керівником підприємства, що призначається органом, до сфери управління якого входить підприємство;

- здійснення господарської діяльності з метою задоволення потреб територіальної громади та досягнення економічних чи соціальних результатів;

б) особливостями сфери діяльності:

- основний вид діяльності – виробнича сільськогосподарська та пов'язана з нею інша діяльність (виробництво, переробка та реалізація сільськогосподарської продукції);

- використання земель сільськогосподарського призначення як основного засобу виробництва на праві постійного користування.

З урахуванням наведених ознак, можна визначити комунальне сільськогосподарське підприємство як особливий суб'єкт господарювання, утворений органом місцевого самоврядування в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини комунальної власності, що входить до сфери його управління, та систематично здійснює виробничу сільськогосподарську діяльність на землях сільськогосподарського призначення з метою задоволення потреб територіальної громади та досягнення економічних чи соціальних результатів.

Видається, що максимальне врахування специфічних ознак комунальних сільськогосподарських підприємств буде можливим за умови регулювання внутрішньогосподарських відносин у комунальних сільськогосподарських підприємствах спеціалізованим нормативно-правовим актом аграрного законодавства, прийнятим з урахуванням особливостей правового становища цих підприємств. З огляду на схожість багатьох ознак комунальних та державних сільськогосподарських підприємств, їх правовий статус може визначатися єдиним нормативно-правовим актом – Законом «Про державні та комунальні сільськогосподарські підприємства». Слід відмітити, що стосовно державних сільськогосподарських підприємств необхідність прийняття подібного Закону вже обґрунтовувалася в аграрно-правовій науці Т.В.Лямцевою [2, с. 5], Г.С.Корнієнко [3, с.211] та іншими вченими. У майбутньому особливості правового статусу різних видів аграрних підприємств, в тому числі й комунальних, визначатимуться кодифікованим актом аграрного законодавства.

Перспективним напрямом врегулювання особливостей правового статусу комунальних сільськогосподарських підприємств є також розробка й затвердження на державному рівні Типового статуту комунального комерційного сільськогосподарського підприємства (на сьогодні Типові (Примірні) статuti комунальних підприємств затверджені деякими органами місцевого самоврядування).

Таким чином, сучасне нормативно-правове регулювання діяльності комунальних сільськогосподарських підприємств здійснюється за допомогою нормативно-правових актів різних галузей законодавства. Проте існує необхідність у спеціалізованому нормативно-правовому регулюванні внутрішньогосподарських відносин у таких підприємствах, яке можуть забезпечити спеціальні нормативно-правові акти аграрного законодавства

Список використаних джерел:

1. Уркевич В.Ю. Проблеми теорії аграрних правовідносин: Монографія / В.Ю.Уркевич. – Х.: Харків юридичний, 2007. – 496 с.

2. Лямцева Т.В. Правове забезпечення виробничо-господарської діяльності державних спеціалізованих сільськогосподарських підприємств: Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: 12.00.06 / Т.В. Лямцева; Нац. юрид. академія України ім. Я.Мудрого. — Х., 2001. — 20 с.

3. Корнієнко Г.С. Правове становище державних та комунальних сільськогосподарських підприємств / Корнієнко Г.С. // Актуальні питання аграрного права України: теорія і практика: монографія / А.М.Статівка, В.Ю.Уркевич, В.М.Корнієнко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А.М.Статівки. – Х.: Вид-во «ФІНН», 2010. – С.194-211.